

Spis treści

Wstęp	V
Wykaz skrótów	XVII
Wykaz literatury i zbiorów dokumentów	XXI
Rozdział I. Zagadnienia ogólne.....	1
§ 1. Definicja prawa międzynarodowego	1
§ 2. Pochodzenie nazwy.....	1
§ 3. Prawo międzynarodowe publiczne a prawo międzynarodowe prywatne.....	2
§ 4. Przestrzeń operacyjna prawa międzynarodowego	3
§ 5. Prawo międzynarodowe jako system prawa	4
§ 6. Różnice między prawem międzynarodowym a prawem wewnętrznym.....	5
§ 7. Przedmiot regulacji i cele prawa międzynarodowego	10
§ 8. Periodyzacja historii prawa międzynarodowego	11
I. Antecedencje	11
II. Okres klasycznego prawa międzynarodowego	18
III. Okres współczesny	21
§ 9. Wyzwania dla współczesnego prawa międzynarodowego	28
I. Sprawiedliwość a prawo międzynarodowe	28
II. Moralność międzynarodowa i etyka a prawo międzynarodowe	29
III. Problem uniwersalnego charakteru prawa międzynarodowego	31
IV. Fragmentacja i konstytucjonalizacja	33
V. Globalne zarządzanie	36
VI. Legitymizacja prawa międzynarodowego.....	38
1. Pozytywistyczne uzasadnienie obowiązywania prawa międzynarodowego	40
2. Naturalistyczne uzasadnienie obowiązywania prawa międzynarodowego	41
3. Solidarystyczne uzasadnienie obowiązywania prawa międzynarodowego	42
4. Psychologistyczne uzasadnienie obowiązywania prawa międzynarodowego	43

Rozdział II. Podstawowe zasady prawa międzynarodowego	45
§ 10. Pojęcie zasad podstawowych	46
§ 11. Katalog zasad podstawowych	47
I. Zasady wyrzeczenia się siły, poszanowania integralności terytorialnej państw oraz nienaruszalności granic	48
II. Zasada pokojowego załatwiania sporów międzynarodowych ...	51
III. Zasada nieingerencji w sprawy wewnętrzne i zewnętrzne państwa.....	52
IV. Zasada współdziałania państw zgodnie z KNZ.....	56
V. Zasada równouprawnienia i samostanowienia narodów	57
VI. Zasada suwerennej równości.....	62
VII. Zasada wykonywania przez państwa zobowiązań w dobrej wierze	68
VIII. Zasada poszanowania praw człowieka i podstawowych wolności	70
IX. Zasady prawa międzynarodowego we współczesnych stosunkach międzynarodowych.....	73
Rozdział III. Prawo międzynarodowe a prawo krajowe	76
§ 12. Zagadnienia teoretyczne	76
§ 13. Prawo międzynarodowe w polskim porządku prawnym	81
I. Zwyczaj międzynarodowy	82
II. Umowy międzynarodowe	84
§ 14. Prawo międzynarodowe w porządkach konstytucyjnych wybranych państw	87
Rozdział IV. Źródła prawa międzynarodowego	110
§ 15. Normy prawa międzynarodowego	111
§ 16. Katalog źródeł.....	113
§ 17. Umowa międzynarodowa	115
I. Prawo traktatów.....	115
II. Pojęcie umowy międzynarodowej	115
III. Rodzaje umów międzynarodowych	118
IV. Budowa umowy międzynarodowej.....	120
V. Zawieranie umów międzynarodowych	122
VI. Rejestracja i ogłoszenie umowy międzynarodowej	126
VII. Zastrzeżenia.....	127
VIII. Wejście w życie umowy międzynarodowej.....	130
IX. Tymczasowe stosowanie umów międzynarodowych.....	130
X. Przestrzeganie umów międzynarodowych	131
XI. Stosowanie umów międzynarodowych.....	132
XII. Interpretacja umów międzynarodowych	134
XIII. Poprawki i modyfikacja umów międzynarodowych.....	135
XIV. Nieważność, wygaśnięcie i zawieszenie działania umów międzynarodowych	136
XV. Konflikt zbrojny a umowa międzynarodowa.....	144

§ 18. Zwyczaj.....	144
§ 19. Wiążące i prawotwórcze uchwały organów organizacji międzynarodowych.....	152
§ 20. Akty jednostronne państw	158
Rozdział V. Podmioty prawa międzynarodowego	162
§ 21. Pojęcie podmiotowości prawnomiędzynarodowej	163
§ 22. Państwo	166
I. Pojęcie państwa.....	166
II. Rodzaje państw	173
III. Powstanie i upadek państwa.....	175
IV. Tożsamość i ciągłość prawnomiędzynarodowa państwa	181
V. Sukcesja państw	184
§ 23. Organizacja międzynarodowa	187
I. Pojęcie	187
II. Podmiotowość organizacji międzynarodowych.....	188
III. Rodzaje organizacji międzynarodowych.....	190
IV. Funkcje organizacji międzynarodowych.....	191
V. Struktura organizacji międzynarodowych (administracja międzynarodowa)	192
VI. Funkcjonariusze międzynarodowi.....	193
§ 24. Stolica Apostolska (Watykan).....	196
§ 25. Suwerenny Zakon Kawalerów Maltańskich	200
§ 26. Naród walczący o niepodległość	201
§ 27. Strona wojująca i powstańcy	202
§ 28. Osoby fizyczne	202
§ 29. Osoby prawne	204
Rozdział VI. Uznanie w prawie międzynarodowym	208
§ 30. Definicja i przedmiot uznania.....	208
§ 31. Formy i rodzaje uznania	208
§ 32. Uznanie przedwczesne i opóźnione.....	213
§ 33. Brak obowiązku uznania.....	216
§ 34. Obowiązek nieuznawania sytuacji sprzecznych z prawem	217
§ 35. Uznanie państwa.....	224
I. Kryteria uznania państwa	224
II. Konsekwencje uznania państwa	225
§ 36. Uznanie rządu	229
§ 37. Uznanie za naród	232
§ 38. Uznanie za stronę wojującą i powstańców	234
Rozdział VII. Terytorium	237
§ 39. Klasyfikacja terytoriów.....	237
§ 40. Skład terytorium państwowego	239
§ 41. Zwierzchnictwo terytorialne.....	240
§ 42. Nabycie terytorium państwowego	242

§ 43. Granica państwowa.....	245
§ 44. Terytoria zależne.....	250
Rozdział VIII. Międzynarodowe prawo morza.....	252
§ 45. Zagadnienia wstępne.....	252
§ 46. Podział obszarów morskich	253
I. Obszary wchodzące w skład państwa nadbrzeżnego	254
1. Morskie wody wewnętrzne	254
2. Morze terytorialne.....	260
3. Wody archipelagowe.....	269
II. Obszary podlegające ograniczonym prawom suwerennym państwa nadbrzeżnego	271
1. Morska strefa przyległa	271
2. Strefa wyłącznego rybołówstwa/wyłączna strefa ekonomiczna	272
3. Szelf kontynentalny	278
III. Obszary niepozostające pod jurysdykcją państwa nadbrzeżnego.....	284
1. Morze otwarte	284
2. Dno mórz poza granicami jurysdykcji państwowej.....	294
§ 47. Cieśniny i kanały morskie.....	297
§ 48. Rozstrzyganie sporów.....	301
Rozdział IX. Międzynarodowe prawo cieków wodnych.....	304
§ 49. Rozwój norm prawa międzynarodowego dotyczących cieków wodnych.....	304
§ 50. Rzeki międzynarodowe.....	307
Rozdział X. Międzynarodowe prawo lotnicze i kosmiczne	311
§ 51. Kwestia granicy przestrzeni powietrznej i przestrzeni kosmicznej ...	312
§ 52. Międzynarodowe prawo lotnicze.....	313
I. Pojęcie i źródła	313
II. Zasada zwierzchnictwa państwa w przestrzeni powietrznej	315
III. Statki powietrzne.....	316
IV. System chicagowsko-bilateralny	319
V. System warszawsko-montrealski	319
VI. System tokijsko-hasko-montrealski	320
§ 53. Międzynarodowe prawo kosmiczne	323
I. Pojęcie i źródła	323
II. Status prawny przestrzeni kosmicznej i ciał niebieskich	324
III. Status prawny obiektów kosmicznych oraz osób wysyłanych w przestrzeń kosmiczną i na ciała niebieskie.....	328
IV. Współpraca międzynarodowa w badaniu i pokojowym wykorzystaniu kosmosu	330

Rozdział XI. Obszary podbiegunowe	333
§ 54. Antarktyka	333
§ 55. Arktyka	337
Rozdział XII. Ludność państwa.....	340
§ 56. Obywatelstwo	341
I. Pojęcie i źródła.....	341
II. Ogólne zasady dotyczące obywatelstwa	343
III. Nabycie i utrata obywatelstwa	344
IV. Podwójne lub wielorakie obywatelstwo	347
V. Obywatelstwo UE	349
§ 57. Cudzoziemcy	350
Rozdział XIII. Ochrona praw człowieka w prawie międzynarodowym	354
§ 58. Definicja i cechy praw człowieka	355
I. Godność osobowa jako uzasadnienie prawa człowieka	356
II. Wertykalne obowiązywanie praw człowieka	358
III. Prawa a wolności	359
IV. Prawa i wolności w znaczeniu materialnym i formalnym	360
V. Absolutny charakter praw człowieka	360
VI. Derogacja i limitacja praw człowieka	360
VII. Prawa człowieka a demokracja	363
VIII. Prawa człowieka a postęp i rozwój	364
IX. Problem uniwersalnego charakteru praw człowieka.....	365
X. Prawa człowieka jako zobowiązania erga omnes.....	366
XI. Prawa człowieka a globalne dobra publiczne	367
§ 59. Generacje praw człowieka.....	368
§ 60. Uniwersalny system ochrony praw człowieka.....	371
I. Prawa człowieka w KNZ.....	372
II. Powszechna Deklaracja Praw Człowieka	372
III. Pakty Praw Człowieka	374
IV. Inne umowy powszechne w zakresie ochrony praw człowieka i instytucje ONZ wyspecjalizowane w tym zakresie	380
§ 61. Regionalne systemy ochrony praw człowieka.....	385
I. System ochrony praw człowieka na kontynencie europejskim..	385
1. Ochrona praw człowieka w ramach RE.....	385
1.1. Europejska konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności.....	388
1.2. Europejski Trybunał Praw Człowieka	391
2. Ochrona praw jednostki w systemie prawnym Unii Europejskiej	396
2.1. Karta Praw Podstawowych UE.....	398
2.2. Ochrona praw człowieka a przystąpienie UE do EKPC	402

3. Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie.....	405
4. Wspólnota Niepodległych Państw	406
II. Interamerykański system ochrony praw człowieka	407
III. Afrykański system ochrony praw człowieka	409
IV. Arabski system ochrony praw człowieka	413
Rozdział XIV. Prawo międzynarodowe karne.....	415
§ 62. Pojęcie prawa międzynarodowego karnego	416
§ 63. Zbrodnie międzynarodowe a przestępstwa o charakterze międzynarodowym.....	417
§ 64. Współpraca międzynarodowa w zapobieganiu i zwalczaniu przestępczości	420
§ 65. Jurysdykcja karna	422
§ 66. Ekstradycja	425
§ 67. Azyl.....	428
§ 68. Pomoc prawna w sprawach karnych.....	430
§ 69. Przekazanie i przejęcie ścigania	433
§ 70. Uznawanie i wykonywanie zagranicznych orzeczeń karnych.....	433
§ 71. Prawo norymberskie	435
Rozdział XV. Prawo dyplomatyczne i konsularne	441
§ 72. Dyplomacja i prawo dyplomatyczne	442
I. Znaczenie pojęcia „dyplomacja”	442
II. Geneza działalności dyplomatycznej	443
III. Typologie działalności dyplomatycznej	446
IV. Źródła prawa dyplomatycznego	449
V. Podział organów państwa występujących w stosunkach międzynarodowych	450
1. Organy wewnętrzne	451
1.1. Głowa państwa.....	451
1.2. Rząd i szef rządu.....	455
1.3. Minister Spraw Zagranicznych	457
1.4. Parlamenti narodowe	460
1.5. Inne organy wewnętrzne.....	463
2. Organy zewnętrzne	463
2.1. Stałe misje dyplomatyczne	463
2.1.1. Ustanawianie stosunków dyplomatycznych.....	464
2.1.2. Klasy szefów misji dyplomatycznej	469
2.1.3. Funkcje misji dyplomatycznych.....	472
2.1.4. Personel misji dyplomatycznej.....	479
2.1.5. Przywileje i immunitety dyplomatyczne	482
2.1.6. Zakres osobowy, czasowy i miejscowy przywilejów i immunitetów.....	499
2.1.7. Obowiązki przedstawicieli dyplomatycznych.....	500
2.1.8. Korpus dyplomatyczny.....	500
2.1.9. Zakończenie pełnienia funkcji dyplomatycznych...	501

VI. Misje specjalne.....	504
VII. Przedstawicielstwa handlowe.....	505
VIII. Przedstawicielstwa przy organizacjach międzynarodowych	505
IX. Misje wojskowe.....	506
§ 73. Prawo konsularne.....	511
I. Pojęcie i źródła prawa konsularnego.....	511
II. Zarys historyczny	511
III. Ustanawianie stosunków konsularnych	512
IV. Klasy kierowników urzędów konsularnych	513
V. Funkcje konsularne	514
VI. Personel konsularny	516
VII. Przywileje i immunitety konsularne.....	516
1. Przywileje i immunitety rzeczowe.....	517
2. Przywileje i immunitety osobowe.....	518
VIII. Korpus konsularny	521
IX. Konsul honorowy	521
X. Zakończenie funkcji konsularnych	523
Rozdział XVI. Wybrane organizacje międzynarodowe (ONZ, RE).....	524
§ 74. Organizacja Narodów Zjednoczonych.....	525
I. Wprowadzenie.....	525
II. ONZ a system Narodów Zjednoczonych	526
III. Karta Narodów Zjednoczonych	527
IV. Cele ONZ	528
V. Członkostwo.....	529
VI. Organy	531
1. Zgromadzenie Ogólne	531
2. Rada Bezpieczeństwa.....	533
3. Rada Gospodarcza i Społeczna.....	535
4. Rada Powiernicza.....	537
5. Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości	537
6. Sekretariat	538
VII. Reforma ONZ	540
§ 75. Rada Europy	543
I. Wprowadzenie.....	543
II. Statut RE i konwencje „statutowe”	544
III. Cele RE	544
IV. Członkostwo.....	546
V. Organy	547
1. Komitet Ministrów	547
2. Zgromadzenie Parlamentarne	548
3. Sekretariat	549
4. Organy wyspecjalizowane	550
VI. Dorobek traktatowy.....	551

Rozdział XVII. Odpowiedzialność w prawie międzynarodowym	553
§ 76. Odpowiedzialność państwa za naruszenie prawa międzynarodowego	554
I. Koncepcje odpowiedzialności w prawie międzynarodowym	555
II. Przesłanki odpowiedzialności	555
III. Zakres odpowiedzialności państwa	557
IV. Zbrodnie i delikty międzynarodowe	560
V. Okoliczności wyłączające odpowiedzialność	562
VI. Immunitet państwa	564
VII. Formy odpowiedzialności	567
§ 77. Sankcje w prawie międzynarodowym	572
§ 78. Odpowiedzialność państwa za czyny niezabronione	577
§ 79. Odpowiedzialność organizacji międzynarodowych	580
§ 80. Odpowiedzialność osób prawnych za naruszenie prawa międzynarodowego	588
§ 81. Odpowiedzialność osób fizycznych za naruszenie prawa międzynarodowego	591
Rozdział XVIII. Pokojowe załatwianie sporów międzynarodowych.....	609
§ 82. Zagadnienia ogólne.....	609
§ 83. Dyplomatyczne środki załatwiania sporów międzynarodowych.....	612
I. Negocjacje.....	612
II. Mediacja	613
III. Dobre usługi	614
IV. Komisje śledcze	614
V. Koncyliacja.....	615
§ 84. Sądowe środki załatwiania sporów międzynarodowych	616
I. Arbitraż międzynarodowy	616
II. Sądy międzynarodowe	621
§ 85. Rozstrzyganie sporów przez ONZ.....	630
§ 86. Rozstrzyganie sporów w reżimach zamkniętych na przykładzie Światowej Organizacji Handlu	632
Rozdział XIX. Użycie siły w stosunkach międzynarodowych	635
§ 87. <i>Ius ad bellum</i>	636
I. Zakaz użycia siły w perspektywie historycznej	636
II. Zakaz użycia siły w świetle KNZ	641
III. Wyjątki od zakazu użycia siły	644
1. Prawo do samoobrony.....	644
1.1. Samoobrona a represalia zbrojne.....	655
1.2. Prawo do samoobrony w dobie wojny z terroryzmem ..	657
1.2.1. Definicja terroryzmu. Prawnomiędzynarodowe regulacje antyterrorystyczne.....	657
1.2.2. Problemy związane ze stosowaniem samoobrony wobec aktów terroryzmu	664

2. Akcja zbrojna w celu utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa	669
3. Użycie siły a prawo do samostanowienia	680
4. Interwencja	681
4.1. Interwencja humanitarna	683
§ 88. <i>Ius in bello</i>	687
I. Geneza i rozwój międzynarodowego prawa humanitarnego	688
II. Źródła międzynarodowego prawa humanitarnego	690
III. Zasady międzynarodowego prawa humanitarnego	694
IV. Nowe tendencje w międzynarodowym prawie humanitarnym .	696
1. Redefinicja pojęcia konfliktu zbrojnego i obszaru wojny	696
2. Kontrowersje co do statusu kombatanta	698
3. Problem dzieci–żołnierzy.....	701
4. Kwestia najemnictwa.....	704
5. Zmniejszające się znaczenie neutralności	709
6. Zmiana koncepcji okupacji	712
7. Próby ograniczenia i eliminacji niektórych rodzajów uzbrojenia.....	716
V. Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża.....	722
VI. Egzekwowanie Międzynarodowego Prawa Humanitarnego	723
§ 89. <i>Ius post bellum?</i>	724
Indeks rzeczowy.....	729